Ernest Germain / Mandel

Kulturrevolutionen

Ett försök till tolkning

20 maj och 1 december 1967

Ur *International Socialist Review*, Vol. 29 No. 4, July–August 1968, s. 38–64.

I denna översättning har jag försökt ändra transkriptionen av kinesiska namn från det äldre Wade Giles- till det modernare Pinyin-systemet. Kan dock inte garantera att allt är OK eftersom det bl a förutsätter att den ursprungliga transkriptionen var korrekt. / Martin F

Kulturrevolutionen" utgör utan tvekan det mest komplexa fenomen som revolutionära marxister har ställts inför under de senaste decennierna. På grund av omfattningen på de massor som har satts i rörelse, de sociala konflikter som den har blottlagt och dess ytterst motsägelsefulla sidor, kräver den en känslig och noggrann analytisk insats från de som vill förstå dess objektiva innebörd. Förenklade svar som "Mao är bara en annan Stalin" eller "Mao har inlett den politiska revolutionen", vilka härrör långt mer från förutfattade scheman än från en vetenskaplig analys av verkligheten, kan omöjligen redogöra för fenomenets komplexitet. De är följaktligen teoretiskt sterila och politiskt försvagande.

Försöket att övervinna dessa svårigheter genom att använda historiska analogier är förståeligt. Detta innebär dock en lika stor risk att hamna i allvarliga felaktigheter. Naturligtvis är historien samhällsvetenskapernas enda laboratorium. Historien om tidigare revolutioner är den enda källan för att formulera de objektiva lagarna för dagens revolutionära omvälvningar. Men referenser måste väljas med största omsorg för att skilja nationella *särdrag* från de *allmänna* egenskaper som är gemensamma för alla revolutioner.

Det är här vi ställs inför en stor svårighet. Den konkreta väg som den ryska revolutionen följde, särskilt efter den tyska revolutionens nederlag 1923, kan på inget sätt betraktas som typisk för alla samtida revolutioner.

I vilket fall som helst kom Trotskijs bidrag, som hittills utgör höjdpunkten i den marxistiska analysen av samhällen i övergång från kapitalism till socialism, fram till denna tydliga slutsats:

> Det som kommer till uttryck i sovjetstatens byråkratiska degeneration är inte det moderna samhällets allmänna lagar från kapitalism till socialism *utan en speciell, exceptionell och temporär refraktion av dessa lagar* under de förhållanden som råder i ett efterblivet revolutionärt land i en kapitalistisk omgivning. (L. Trotskij: Till marxismens försvar, Kursivering tillagd)

Och längre fram påpekade Trotskij med ännu större precision, att byråkratins allsmäktiga karaktär hade *två orsaker*: landets efterblivenhet och den imperialistiska inringningen, som kommer att försvinna med världsrevolutionens seger.

Världsrevolutionens seger ligger fortfarande framför oss. Men den historiska period som inleddes med Mussolinis fall 1943 och omvandlingen av den jugoslaviska motståndsrörelsen till en proletär revolution markerade framsteg för världsrevolutionen. Därefter var den viktigaste drivkraften den kinesiska revolutionens seger 1949. Återigen var, enligt Trotskij, den omedelbara länken i kedjan av orsaker som ledde till den stalinistiska byråkratins seger i

Sovjetunionen det faktum att ”de trötta och besvikna massorna förblev likgiltiga inför det, som hände på toppen”. (L. Trotskij: Den förrådda revolutionen, s 46) Det historiska problemet är följaktligen detta: Är de nya segrande revolutionerna i de ekonomiskt underutvecklade länderna dömda att följa en väg som liknar den i det stalinistiska Ryssland, eller kommer den den socialistiska revolutionens internationella utbredning och den högre grad av politisk massaktivitet som detta inspirerar utgöra en tillräcklig bromsande kraft för att förhindra en upprepning av det stalinistiska fenomenet? Det är på denna punkt som ”kulturrevolutionen” i Kina och den politiska kris som har utvecklats där under de senaste arton månaderna ger oss mycket användbara lärdomar.

Den kinesiska revolutionens landvinningar och internationella sammanhang

Innan vi går vidare till att analysera ”kulturrevolutionen” som sådan, är det lämpligt att undersöka den kinesiska revolutionens stora historiska landvinningar och det internationella sammanhang i vilket den har utvecklats under den senaste tiden. En sådan sammanfattning är oundgänglig eftersom den utgör den objektiva bakgrunden mot vilken den politiska krisen har utvecklats sedan slutet av 1964.

Även om det maoistiska ledarskapet utan tvekan begick ett misstag genom att överskatta böndernas förmåga att göra uppoffringar för att snabbt industrialisera landet, och även om dessa misstag ligger till grund för de allvarliga bakslag som det kinesiska jordbruket och ekonomin drabbades av under perioden 1959–61 [Det stora språnget], verkar det vara ett faktum att korrigeringen av dessa misstag möjliggjorde en ganska snabb återhämtning av situationen. Naturligtvis var de kinesiska ledarna tvungna att avsevärt sänka den ekonomiska tillväxttakten; det är inte längre fråga om att snabbt hinna ikapp Storbritannien. Men de flesta observatörer är överens om att spannmålsproduktionen närmar sig 200 miljoner ton per år, att stålproduktionen har passerat 15-miljonersgränsen och att Kina kan täcka sitt eget oljebehov. Dessa tre framgångar är desto mer anmärkningsvärda när man jämför dem med den bild av relativ stagnation som Indien ger, för att inte tala om länder som Indonesien eller Brasilien.

Den kinesiska revolutionens största framgång ligger utan tvekan i att man i mycket stor utsträckning har löst livsmedelsproblemet. Den ransonering som infördes efter det relativa misslyckandet med ”det stora språnget” gjorde det möjligt att tillgodose arbetarmassornas grundläggande behov när det gäller mat. Sedan flera år tillbaka har utländska besökare frapperats av överflödet av frukt, grönsaker och fjäderfä i alla städer. Tiggare, barfotabarn, män eller kvinnor klädda i trasor syns nu sällan. Man är uppenbarligen långt ifrån socialismen, för att inte tala om kommunismen (de maoistiska ledarna gör dessutom inga anspråk på att vara på väg att fullborda uppbygget av socialismen). Men framstegen är kolossala i jämförelse med Indien, som är ett offer för en endemisk hungersnöd som har blivit akut under de senaste två åren. Framstegen är nära förknippade med den kinesiska revolutionens erövringar: upprättandet av en enad nationell marknad, det radikala bekämpandet av spekulation i livsmedel, minskningen av slöseri och förluster som berodde på en splittrad och improduktiv användning av det sociala överskottet.

Dessa framgångar förklaras delvis av det mer gynnsamma internationella sammanhang under vilket Kinas industrialisering ägde rum, i motsats till det som präglade de första två årtiondena av industrialiseringen i Sovjetunionen. Kina var inte omringat av en fientlig omvärld. Det behövde inte genomföra hela uppgiften med ”ursprunglig socialistisk ackumulation” på egen hand. Landet var inte utsatt för effekterna av en nästan oavbruten nedgång i världsrevolutionen. Det hotades inte direkt av imperialistisk aggression, så länge det sovjetiska kärnvapenparaplyet gav tillräckligt skydd under förhållandena av en ”terrorbalans”.

Men efter det första decenniet av gynnsamma internationella förhållanden för Kinas accelererade ekonomiska tillväxt började situationen förändras mot slutet av 1950-talet.

Paradoxalt nog låg den grundläggande orsaken till denna förändring inte i en tillbakagång för världsrevolutionen utan snarare i ett nytt framsteg, särskilt i de koloniala och halvkoloniala områdena. Detta framsteg – exemplifierat av den kubanska revolutionens seger och intensifieringen av den revolutionära kampen i Sydvietnam – drev på en gradvis omorientering av den amerikanska imperialismens hela globala strategi. För den senare försköts tyngdpunkten för en konfrontation med de antikapitalistiska krafterna från Europa till Latinamerika och Asien.

Kreml, som ställdes inför denna strategiförändring och fruktade de nya revolutionära krafternas ständigt växande omfattning och självständighet, skärpte sin konservativa kurs under paroller om ”fredlig samexistens” och ”ekonomisk tävlan”. De kinesiska ledarna tolkade detta korrekt som en vändning mot en allt mer försonlig hållning, om inte rent av ett fullständigt svek, gentemot den koloniala revolutionen. Krisen i Karibien i oktober 1962 [Kubakrisen] och den efterföljande eskaleringen av den imperialistiska aggressionen i Vietnam var för dem en tydlig bekräftelse på att denna bedömning var riktig. Därav den kinesisk-sovjetiska brytningen, vars omedelbara orsaker var den sovjetiska byråkratins vägran att ge Kina kärnvapen eller hjälpa landet att tillverka dem, tillsammans med ett abrupt upphörande av det ekonomiska stödet till Kina.

Som en följd av detta försvårades den ekonomiska och sociala utvecklingsuppgift som den kinesiska revolutionen hade att genomföra avsevärt. När det utländska biståndet plötsligt drogs in blev kostnaderna för den ”ursprungliga ackumulationen” en börda som helt och hållet vilar på ett fortfarande mycket fattigt kinesiskt samhälle. Dessutom ökade militärkostnaderna avsevärt eftersom en direkt konfrontation mellan den amerikanska imperialismen och Kina nu blev möjlig och till och med sannolik. Men spridningen av världsrevolutionen – framför allt det vietnamesiska folkets heroiska kamp, vars tyngd och vinster för tillfället har neutraliserat nederlag som de i Indonesien och Brasilien – fortsätter att verka i en mer gynnsam riktning än vad som var fallet i Sovjetunionen under perioden 1923–45. Den revolutionära entusiasmen är fortfarande hög, särskilt bland ungdomen. Det föreligger inte heller någon kapitalistisk inringning av Kina, även om de kinesiska ledarna för närvarande talar om sovjetisk-amerikansk ”samverkan” mot deras land.

Försämringen av det internationella läget för den kinesiska revolutionen under de senaste sju åren beror i slutändan på den sovjetiska byråkratin. Därför bär den huvudansvaret för den politiska kris som nu härjar i Kina. De maoistiska ledarna har utan tvekan sin del av ansvaret. Den ultraopportunistiska politik som de förde gentemot den borgerliga indonesiska regeringen och det indonesiska kommunistpartiet bidrog till att förhindra en revolutionär seger i det landet, en seger som kunde ha förändrat Sydostasien. Den sekterism de visat i frågan om en enhetsfront till försvar för den vietnamesiska revolutionen har kostat dem stödet från viktiga partier som det vietnamesiska, det koreanska och det japanska, som tidigare stod på deras sida. Men hur allvarliga dessa misstag än må vara, kan de inte skymma huvudorsaken till den kinesiska krisen: sabotaget av det ekonomiska biståndet och den efterföljande ekonomiska blockaden av Kina från den sovjetiska byråkratins sida; dess vägran att effektivt beväpna Folkets befrielsearmé; dess misslyckande med att svara adekvat på den imperialistiska aggressionen i Vietnam. Även de maoistiska ledarnas avvisande av en enhetsfront måste granskas mot bakgrund av det faktum att Kreml hittills inte offentligt har upprepat sin beslutsamhet att försvara Kina i händelse av direkt amerikansk aggression mot detta land.[1]

[1] Detta avvisande står i kontrast till de kinesiska ledarnas förklaring att de kommer att försvara Sovjetunionen i händelse av ett imperialistiskt angrepp, vilket upprepades så sent som den 22 mars 1966 i det brev som gav ett negativt svar på Brezjnevs inbjudan att delta i det sovjetiska kommunistpartiets 23:e kongress. (Nyhetsbyrån Xinhua, 24 mars 1966.)

Spänningar i det kinesiska samhället

Det vore fel att anse att de viktigaste spänningarna som har kommit i dagen i det kinesiska samhället under de senaste åren främst beror på denna förändring i den internationella situationen. Det vore mer korrekt att betrakta dessa spänningar som i huvudsak inhemska till sin natur. De speglar både revolutionens framgångar och det avstånd som fortfarande skiljer den från de slutgiltiga målen.

Detta framträder tydligare om vi undersöker den spänning som förmodligen inte är den största just nu, men som har de allvarligaste konsekvenserna för revolutionens och landets framtid: spänningen i de sociala relationerna på landsbygden. Trots bristen på källmaterial verkar det säkert att en betydande social uppskiktning gradvis har ägt rum i Kinas byar sedan ”korrigeringen” av överdrifterna under ”det stora språnget framåt”. Enbart det faktum att de maoistiska författarna själva ständigt förväxlar begreppet ”tidigare fattiga och medelbönder” med begreppet ”fattiga och medelbönder” och att en ”förening för fattiga bönder” till och med har uppstått är tydliga bevis på detta.[2] Det verkar som om denna uppskiktning inte bara har verkat på bynivå – där skörden och inkomsterna hos de ”arbetsgrupper” som baseras på tidigare ”rika bondehushåll” är betydligt större än hos de grupper som baseras på tidigare ”fattiga bönder”. Den verkar också mellan olika regioner. Folkkommunerna nära stora stadscentra verkar ha specialiserat sig på produktion av grönsaker, frukt, fjäderfä, svin och bomull, som de producerar i sådan omfattning att det råder ett relativt överflöd, och som ger betydligt större inkomster än vad som är fallet för de kommuner som, strängt taget, är spannmålsproducenter. (*Far Eastern Economic Review*, 16 februari 1967). Den maoistiska propagandans insisterande på att spannmålsproduktionen ska prioriteras hänger utan tvekan samman med denna uppskiktning.

Nära kopplat till den nya spänningen mellan rika och fattiga bönder är den mellan bondebefolkningen (med undantag för de fattigaste skikten) och staten. I allmänhet är det pris som bönderna får för sina jordbruksprodukter mycket lågt. En betydande del av jordbrukets överskottsproduktion avleds till industriinvesteringar. Andelarna i denna avledningsprocess varierar. De tenderade att stiga obegränsat under ”det stora språnget framåt”, minska i början av 1960-talet, öka igen 1964 och minska 1965. Det är knappast troligt att bondebefolkningen som helhet förblir likgiltig inför dessa fluktuationer, eller att den glatt offrar denna nationaliserade jordränta på den socialistiska uppbyggnadens altare.

I städerna kan vi urskilja tre olika typer av sociala spänningar. Arbetarklassens missnöje ökade långsamt, särskilt efter de magra åren som följde på slutet av ”det stora språnget framåt”. Man kan anta att det kinesiska proletariatet, av patriotism och klassmedvetande, reagerade på den sovjetiska blockaden och de extrema svårigheterna under åren 1959–61 genom att acceptera betydande uppoffringar i konsumtionen. Men det är knappast troligt att detta proletariat stoiskt accepterade den lönestopp som har varit i kraft sedan 1959, efter den mycket uppenbara ekonomiska återhämtningen 1963–64, medan realinkomsterna för viktiga bonde- och byråkratsskikt ökade med stormsteg under samma period. Den beredvillighet med vilken arbetarklassen svarade på ”ekonomismens” uppmaningar, enligt maoisternas egna uttalanden, visar att proletariatet kände att tiden var mogen för att ställa ekonomiska krav.

De intellektuella hade hungrat efter frihet att skapa, diskutera och kritisera, en längtan som hade visat sig redan under ”Låt hundra blommor blomma”-kampanjen, och som återkom, om än på ett mer försiktigt sätt, i början av 1960-talet, särskilt genom den ökande mängden verk med symbolsikt innehåll.

---

[2] Se särskilt Xinhua:s rapport från Shanghai den 4 april 1967: ”De fattiga och lägre medelklassbönderna i utkanten av Shanghai har helhjärtat svarat på ordförande Maos uppmaning ...”

Spänningen mellan arbetarna och byråkratin blev också tydligare i takt med att inkomstskillnaderna blev alltmer uppenbara. Genom ett beslut av statsrådet den 18 juli 1955 infördes ett system med differentierade löner för all statlig personal, där skalan sträckte sig från 1 till 26.[3] Till dessa betydande löneskillnader[4] måste läggas de överdrivna privilegierna för de högsta ledarna. Den maoistiska pressen har avslöjat och fördömt dessa – men på ett misstänkt försenat och ensidigt sätt. Här är ett exempel här är hur den beskriver de materiella privilegierna för Tao Zhu, den mäktige förste sekreteraren i kommunistpartiets centrala södra regionala byrå (Kanton / Guangzhou), en av Mao Zedongs främsta medhjälpare under ”kulturrevolutionens” första fas:

> För att tillfredsställa sitt nya begär efter njutning lät Tao Zhu bygga ett stort antal lyxiga hus i staden och på landet på statens bekostnad. Han ägde inte bara flera bostäder på en ö utan också en magnifik lantgård, som låg nära de heta Zonghua-källorna. Men det räckte inte för honom. Han hade också olika svarta hus [utan tvekan olagliga. – *E.G.*], såsom ”den flytande klubben” och ”kristallpalatset” ...
>
> Tao Zhus krav på dessa projekt var mer krävande än de tidigare kejsarnas. Eftersom Tao Zhu korsade bron över de heta Zonghua-källorna tre gånger, höjde ögonbrynen tre gånger och yttrade tre meningar, var hundra arbetare tvungna att utföra extra arbete varje gång under flera dagar. Tre miljoner yuan spenderades enbart på denna bro.
>
> Tao Zhu var också en dansentusiast. För att skapa en idealisk plats för dans spenderade han fyra miljoner yuan på att bygga en danspaviljong. (*Kantons röda rebeller*, nr 3, 15 januari 1967.)

Vi kan räkna med att arbetarna inte satte särskilt högt pris på denna frikostighet – vid en tid då folket som helhet var tvunget att dra åt svångremmen! – även om detta var när Tao Zhu fortfarande var en trogen ”vapenkamrat” till Mao Zedong och en förespråkare för ”Maos tänkande”...

Slutligen var även en generationskonflikt, som hade grott i det kinesiska samhället i flera år, en källa till allvarliga spänningar. Antalet studenter i Kina med gymnasie- eller universitetsutbildning är nu nära 20 miljoner; antalet tjänster inom hela den statliga sektorn (ekonomi, statsapparaten, armén, massorganisationer etc.) som är tillgängliga för denna grupp är utan tvekan inte större än fem miljoner. Dessutom var dessa tjänster huvudsakligen besatta av män som inte står i begrepp att gå i pension på grund av sin ålder, eftersom de flesta av dem utnämndes under perioden 1950–58. För den stora massan av ungdomar verkade en yrkeskarriär blockerad, och det verkade inte ens finnas någon utsikt att hitta en tjänst som industriarbetare inom en rimligt kort tid. Deras enda framtid tycktes ligga i en återgång till landsbygden, och denna utsikt var desto mindre lockande eftersom de hade fått en första smak av stadslivet. Det var därför knappast svårt att hos dessa ungdomar väcka en känsla av uppror mot byråkraterna[5].

---

[3] *Samling lagar och förordningar i Folkrepubliken Kina*, vol. II (på kinesiska). Citerat av Ezra F. Vogel: ”From Revolutionary to Semi-Bureaucrat”, i *The China Quarterly*, nr 29, januari–mars 1967, s. 51.

[4] Som en måttstock: Genomsnittslönen för en okvalificerad arbetare är 40–50 yuan i månaden; för en kvalificerad arbetare 70–80 yuan; för en universitetsprofessor 100 yuan. Ett par skor kostar 10 yuan; 750 gram (cirka 1 lb. 10 oz.) ris, från 0,1 till 0,2 yuan!

[5] Till dessa stora sociala spänningar måste man lägga spänningen mellan den stora delen av stadsbefolkningen och de privilegierade överlevarna från den tidigare borgarklassen, som årligen erhåller omkring 50 miljoner dollar i ränta och som ofta lever i stor lyx. Men även om rödgardisterna har attackerat de restauranger och klubbar som dessa före detta borgare brukar besöka, liksom deras hem, finns för närvarande inga tecken på att Mao, som är så fast besluten att bekämpa kapitalismens ”rötter” i sina fraktionsmotståndares skrifter, har undanröjt de konkreta fördelarna för de verkliga kinesiska kapitalisterna.

Motsättningar i det kinesiska kommunistpartiet

Tillsammans med det internationella sammanhang i vilket den kinesiska revolutionen har utvecklats, utgör dessa sociala spänningar bakgrunden till de motsättningar som gradvis har brutit ut inom den ledande kärnan, och som slutligen har sprängt denna kärna fullständigt under den ”stora kulturrevolutionen”.

Det är inte lätt att reda ut historien bakom dessa meningsskiljaktigheter. För det första tillåter det maoistiska ledarskapet inte att någon direkt information sipprar ut om de verkliga åsikterna hos dess olika motståndare. Under förevändningen att inte låta ”representanter för bourgeoisin som har infiltrerat partiet” tala, kväver det systematiskt deras åsikter. Innehållet i dessa åsikter kan endast utläsas ur polemiken från anhängarna av Mao Zedong-fraktionen, där dessa åsikter återspeglas på ett förvrängt och ibland fullständigt förfalskat sätt.

Dessutom är de olika oppositionerna, med endast några få undantag, noga med att avstå från ett öppet uttrycka sina åsikter.[6] De är särskilt noga med att undvika att angripa myten om Mao, som praktiskt taget alla av dem har varit med om att skapa, och de bedriver all polemik uteslutande i kryptiska formuleringar, indirekt och med antydningar som gör tolkningen till en tveksam affär.

Det är möjligt att ny information kommer att förändra bilden av de olika tendenserna, så som vi kan fastställa den genom att korskontrollera den information som för närvarande finns tillgänglig. En allmän översikt över dessa olika tendenser framträder dock ganska tydligt vid en sådan korskontroll.

Först kom *Peng Dehuai-tendensen*, som hade en ganska sammanhängande linje gentemot centralkommittén. Detta visade sig vid centralkommitténs plenum i Lushan sommaren 1959.[7] Marskalk Peng Dehuai motsatte sig det ”stora språnget framåt” och krävde en radikal reträtt när det gällde de överdrivna målen för industrialiseringen och exproprieringen av jordbrukets överskottsproduktion. Förmodligen (men detta är redan en fråga om spekulation), var Peng Dehuai också för en mer försonlig hållning till den sovjetiska byråkratin, främst för att få Kreml att förnya det ekonomiska och militära stödet till Kina.

I centralkommitténs debatter i Lushan verkar alla Maos nuvarande motståndare ha motsatt sig Peng Dehuai, samtidigt som de föreslog Mao att ta till sig vissa delar av Pengs program, särskilt de som rörde den ekonomiska politiken. Åren 1960, 1961 och 1962 präglades av betydande reträtter från maoisternas sida och av en rad eftergifter gentemot såväl bönderna som intellektuella och tekniker. Under denna period framförde olika intellektuella och mellanchefer inom partiet offentligt åsikter som låg mycket nära Peng Dehuais, men i symbolisk form. Anekdoter och historiska pjäser var de medel som användes för att formulera indirekt kritik – ganska uppenbar för partifunktionärer och läskunniga i allmänhet – mot Maos ”allmänna linje”. Det vare så som *Hai Ruis avsättning* av Wu Han, *Aftonsamtal vid Yanshan* av Deng Tuo och *Xie Yaohuan* av Tian Han blev till. Och som bekant var det kritiken mot dessa verk som inledde ”kulturrevolutionen” i dess specifika bemärkelse. Även om de maoistiska tolkningarna av dessa författare ofta är illvilliga och överdrivna – särskilt påståendet att Wu Han och Deng Tuo ville ”återinföra kapitalismen” – verkar det ändå stämma att avsikten att indirekt kritisera den maoistiska politiken och försvara Peng Dehuai och hans grupp definitivt fanns där.[8]

---

[6] Vi måste dock påpeka fallet med ekonomen Sun Ken-fang, vars idéer är klart fientliga mot Maos och har offentliggjorts. Se i detta sammanhang Livio Maitan: ”Den stora kulturrevolutionen” (*Quatrième Internationale*, nr 29, november 1966)

[7] Se ledaren i *Renmin Ribao*, 1 juli 1966.

[8] Se artikeln från Shanghai *Jiefang Ribao*, 10 maj 1966, omtryckt i *Peking Review* 27 maj 1966.

En andra oppositionell tendens uppstod kring Peng Zhen, borgmästare i Peking och en inflytelserik medlem av det kinesiska kommunistpartiets politbyrå. Denna tendens motsatte sig inte att inleda ”kulturrevolutionen”. Tvärtom, vilket framgår av ett cirkulär som centralkommittén skickade till alla regionala byråer, provinsiella och kommunala partikommittéer, partikommittéer i regeringsdepartement osv, daterat den 16 maj 1966 och som publicerades officiellt först senare*, var det Peng Zhen personligen som ledde en grupp på fem medlemmar som av centralkommittén fått i uppdrag att övervaka ”kulturrevolutionen”. Det var i denna roll som Peng Zhen skrev en rapport om ”den aktuella akademiska diskussionen”, som publicerades den 12 februari 1966 som ett internt dokument i kommunistpartiet.[9] Inom denna ”femmannagrupp” uppstod meningsskiljaktigheter mellan en majoritet ledd av Peng Zhen och en minoritet ledd av Kang Sheng. Mao Zedong och majoriteten av centralkommittén (inklusive Liu Shaoqi och Deng Xiaoping) stödde Kang Sheng mot Peng Zhen. Rapporten från den 12 februari 1966 drogs tillbaka. Kampanjen mot Peng Zhen och hela gruppen i kommunistpartiets kommunala kommitté i Peking inleddes.

Vilken var den verkliga karaktären på meningsskiljaktigheterna mellan Peng Zhen och majoriteten av centralkommittén? Det finns inga bevis för att Peng Zhen stödde Peng Dehuais åsikter i frågor om ekonomisk eller internationell politik; hans anti-chrusjtjovitiska övertygelser verkar uppenbara. Rykten tillskriver honom till och med författarskapet till flera av centralkommitténs giftigaste svar på det sovjetiska kommunistpartiets centralkommittés *öppna brev*. Vi kan vara säkra på, att om Peng Zhen hade skrivit det minsta som kunde stödja en anklagelse om att han hade försvarat en chrusjtjovitisk högerlinje (för att inte tala om den förtalande anklagelsen att han var kontrarevolutionär eller en anhängare av kapitalismens återupprättande), skulle den maoistiska pressen med glädje ha citerat det.

Faktum är att cirkuläret av den 16 maj 1966, angående Peng Zhens rapport av den 12 februari 1966, inte bara är oärligt i de flesta av sina kritiska punkter utan ofta hänger sig åt det mest vulgära hårklyveri. Således förebrår det maoistiska cirkuläret Peng Zhen för att ha skrivit att ”diskussionen i pressen inte bör begränsas till politiska frågor utan fullt ut bör undersöka de olika akademiska och teoretiska frågorna”, liksom följande mening:

> Det är inte bara nödvändigt att besegra motparten politiskt utan också att överträffa och besegra den på ett avgörande sätt även utifrån akademiska och professionella kriterier.

Författarna till cirkuläret drar av detta den vilda slutsatsen att Peng Zhen här ”bryter mot” regeln enligt vilken varje ideologisk debatt är en politisk debatt. Det räcker att läsa om just de meningar som Peng Zhen anklagas för, för att inse att det inte handlar om något sådant. Peng Zhen försvarar bara en grundläggande princip för alla teoretiska diskussioner, som Marx, Engels och Lenin många gånger har framhållit, enligt vilken det *inte* räcker med att fördöma en teori som osann bara för att den har en reaktionär klasskaraktär, är borgerlig, osv.; det är också nödvändigt att *visa* denna teoris felaktiga karaktär inom själva ramen för just de vetenskapliga discipliner som ingår i polemiken, genom att utnyttja materialet från dessa discipliner och visa att marxismen *förenar* en bättre förståelse av detta material med en överlägsen metod för att förklara och systematisera det. De bästa verken inom den marxistiska kritiken – med början i *Teorier om mervärdet* av Marx själv – växte fram ur denna verkliga tillägnelse av det material som kritiserades. Dessutom avvisade Marx uttryckligen den teknik som består i att ”motbevisa” teorier på grundval av förutbestämda kriterier, utan att på vetenskapliga grunder (det vill säga ekonomiska, sociologiska, historiska, estetiska osv.) påvisa deras felaktiga karaktär. Uttalandet om deras klasskaraktär bör komplettera denna demonstration; det får

---

* Se: Circular of the Central Committee of the Communist Party of China on the Great Proletarian Cultural Revolution. Cirkuläret publicerades även i *Peking Review* 19 augusti 1967

[9] Cirkuläret offentliggjordes i Xinhua News Agency:s Londonbulletin den 17 maj 1967.

aldrig ersätta den. Peng Zhen följer den ortodoxa marxist-leninistiska traditionen – maoisterna anklagar honom för en schematisk, mekanistisk och vulgär revidering av marxismen.

Det som återstår av anklagelserna mot Peng Zhen är följaktligen ”demokratismen” och den ”ruttna liberalismen” i hans organisatoriska idéer, det faktum att han vågade lansera formuleringen ”alla är lika inför sanningen” – som maoisterna oförsiktigt definierar som en borgerlig paroll genom att förklara att det endast finns ”klassanningar” (som om borgerlig ideologi överhuvudtaget kunde vara sann!) – och det faktum att han förespråkade att minimala normer för proletär demokrati skulle respekteras *bland massorna*.[10]

Det faktum att några av de författare och kadrer som stod under beskjutning var medarbetare till Peng Zhen och att han försökte skydda dem från brutal behandling även om han fördömde dem politiskt, drev troligen Pekings borgmästare att inta dessa ståndpunkter. Men det är också fullt möjligt att han förespråkade en omfattande demokratisering av partiet, statsapparaten och militärapparaten, och att han var engagerad i att organisera en tendens på en sådan plattform.[11]

En tredje oppositionell tendens, ledd av Liu Shaoqi och Deng Xiaoping, gjorde uppenbarligen sin entré vid centralkommitténs plenum i augusti 1966. Här är de maoistiska kommentatorernas hänvisningar till specifika meningsskiljaktigheter fler, och de rör främst jordbrukspolitiken. Liu Shaoqi anklagas särskilt för att vilja öka storleken på privata odlingslotter, uppmuntra produktion för marknaden, utöka den del av kommunernas nettoproduktion som fördelas till bönderna på bekostnad av den del som tjänar ackumulationsändamål, fastställa produktionsnormer baserade på bondehushåll eller arbetslag, osv. Vissa av dessa anklagelser är uppenbara lögner och motsäger varandra. Men det finns ingen anledning att tro att dessa meningsskiljaktigheter i jordbruksfrågan är ett rent påhitt. Tvärtom leder den extrema våldsamheten i den offentliga kampen mot Liu Shaoqi och Deng Xiaoping till att man tror att meningsskiljaktigheterna gäller *grundläggande* frågor i kommunistpartiets politik. Det finns inget problem i Kina som är mer benäget att utlösa våldsamma meningsskiljaktigheter än det som rör inställningen till bönderna.

Den inre logiken i debatterna kring denna fråga under åren 1958–63 leder oss till samma slutsatser. Liu Shaoqi stödde linjen för det ”stora språnget framåt” tillsammans med Mao. Men mer än Mao kom han att förknippas med reträttpolitiken, när böndernas motstånd tog sig uttryck i en katastrofal nedgång i jordbruksproduktionen. Han ersatte till och med Mao som ledare för Folkrepubliken Kina vid det tillfället. Tack vare denna reträtt återhämtade sig jordbruksproduktionen snabbt och blev åter framgångsrik. Därefter uppstod samma typ av problem som redan hade uppstått 1957–58 återigen 1965–66: I vilken takt och i vilka proportioner skulle jordbrukets överskottsproduktion tas från bönderna för att tjäna som ackumulationsmedel för en påskyndad industrialisering? Utan tvekan var den första reaktionen hos majoriteten av centralkommittén att vara försiktig. Målen för den tredje planen har inte offentliggjorts, men de verkar knappast ha inkluderat några nya ”språng framåt” för industriproduktionen. Det finns inga tecken på en önskan att slå rekord. Korrigeringen av det ”stora språnget framåt”, som bestod av att betrakta jordbrukets utveckling som grunden för ekonomisk tillväxt, är fullständigt bevarad.

---

[10] I samband med 16-årsdagen av Folkrepubliken Kina förklarade Peng Chen: ”Under dessa omständigheter är det desto mer nödvändigt för kadrer på olika nivåer att veta hur man lyssnar på massornas åsikter och att låta olika åsikter komma till fullt uttryck.” (Se F. Charlier: *The Purge Spreads in People's China*, *Perspective Mondiale*, vol. 1, nr 5.)

[11] Stöd för denna hypotes kan hittas i det faktum att vice premiärminister He Long, som har kopplats samman med Peng Zhen i vissa av rödgardisternas anklagelser, är författare till en artikel som är ganska anmärkningsvärd för de demokratiska teser den försvarar: *The Democratic Tradition of the Chinese People's Liberation Army*.

Men apparatmän som Liu Shaoqi och Deng Xiaoping, med sina minnen av hur nära en katastrof Kina var 1959–61, kunde i ”kulturrevolutionen” – i kampanjen för att ”sätta politiken främst inom jordbruket” där man tenderade att anse att alla ekonomiska problem kan lösas genom att tillämpa ”Mao Zedongs tänkande” – se oroande tecken på en kursändring även av bondepolitiken. Det råder inget tvivel om att utvidgningen av ”voluntaristiska” metoder till jordbruket, införandet av ritualistiska formler som ”att sätta allmänhetens intressen före privata intressen”, innebar en risk för förnyad spänning i relationerna med bönderna. Tecken började dyka upp på att man tog till destruktiva och reaktionära metoder inom jordbruket. Det är troligt att Liu och Deng, under plenumet i augusti 1966, hade uppmanat till att bönderna skulle lämnas utanför ”kulturrevolutionen”, som fram till dess praktiskt taget hade lämnat dem oberörda.

Den maoistiska fraktionen har dessutom anklagat Liu Shaoqi och Deng Xiaoping för att under perioden maj–juli 1966 ha missbrukat metoden med ”arbetsgrupper”. Dessa var grupper som partiets centrala apparat skickade ut till universitet och skolor, liksom till vissa företag och förvaltningar, för att styra och leda ”kulturrevolutionen”. Dessa anklagelser är i allmänhet hysteriska och fraktionsinriktade till tonen; de är också fullständigt motsägelsefulla. Liu och Deng anklagas samtidigt för att ha ”riktat elden mot de revolutionära massorna” och för att ha velat ”eliminera den stora majoriteten av kadrerna”.[12] Det är uppenbarligen helt korrekt att de ville bevara ett visst antal organisatoriska normer vid genomförandet av ”kulturrevolutionen”; till exempel regeln att inte föra upp meningsskiljaktigheter inom partikommittéerna inför allmänheten förrän partiet själv hade löst dem. Genom att göra detta kom de troligen i konflikt med de mest kritiska studenterna och visade att de var lika hårda som maoisterna, om inte hårdare, mot element som var politiskt misstänkta på grund av ”demokratism” och ”förruttnad liberalism”. Slutligen, även om frågan ännu inte har väckt någon uppmärksamhet i den kinesiska pressen, kan vi anta att Liu Shaoqi och Deng Xiaoping, liksom Peng Zhen och hans grupp, när det gäller frågan om en enhetsfront med Sovjetunionen till försvar för Vietnam intog en flexiblare hållning än Mao. I detta avseende finns det ganska tydliga vittnesmål från en delegation från Japans kommunistiska parti som besökte Kina i början av 1966 och förhandlade med ledarna för Kinas kommunistiska parti. Enligt detta vittnesmål misslyckades dessa förhandlingar på grund av Maos envisa vägran att gå med på någon form av gemensam aktion med de sovjetiska ledarna. Alla andra ledare inom Kinas kommunistiska parti, inklusive Zhou Enlai, skulle vid detta tillfälle ha accepterat ett gemensamt kommuniké där de skulle ha avstått från de vanliga häftiga attackerna mot Moskva. Mao var det enda undantaget. Detta var orsaken till brytningen mellan det japanska och det kinesiska kommunistpartiet.

Den maoistiska fraktionen framställer idag saker och ting som om hela oppositionen var enad från allra första början och som om Mao hade lyckats splittra den i enlighet med ”salamitaktiken”. Wu Han och Deng Tuo skulle enligt uppgift aldrig ha vågat gå så långt som de gjorde om de inte hade fått uppmuntran från Peng Zhen, som inte skulle ha gått in i denna kamp utan det hemliga stödet från Liu Shaoqi och Deng Xiaoping. Eftersom Wu Han och Deng Tuo i grunden var överens med Peng Dehuai, fanns det alltså, enligt detta resonemang, ett ”block”, om inte en ”konspiration”, som involverade Peng Dehuai, Peng Zhen, Liu Shaoqi och Deng Xiaoping. Vissa borgerliga kommentatorer hävdar en liknande tolkning.

Mot denna hypotes talar det faktum att en sådan kombination skulle ha haft stöd av en majoritet i politbyrån och centralkommittén, samt en majoritet i ledningen för Folkets befrielsearmé. Det är svårt att se varför en sådan majoritet inte skulle ha trätt fram öppet för att åtminstone rädda Peng Zhen, om inte Peng Dehuai. Jag anser därför att denna uppfattning är

[12] Se till exempel artikeln som publicerades i *Hongqi* (Den röda fanan) i mars 1967, där det anges att ”arbetsgruppen” vid Qinghua-universitetet avskedade 70 procent av kadrerna.

felaktig. Det förefaller mig tvärtom som om den maoistiska fraktionen medvetet blandar ihop vissa tydligt högerorienterade tendenser, såsom Peng Dehuais, en ”liberaliseringstendens” som Peng Zhens (vilket inte gör den högerorienterad), och en utpräglat vänsterorienterad fraktion (men på vissa områden försiktigare än Mao) som Liu Shaoqis och Deng Xiaopings.[13]

Men något som verkar stämma är att plenumet i augusti 1966 saknade den majoritet som krävdes för att fördöma Liu Shaoqi och Deng Xiaoping; och den berömda 16-punktsresolutionen som antogs vid detta plenum var resultatet av en kompromiss som gjorde den ganska motsägelsefull. Vi återkommer till denna aspekt av problemet när vi analyserar motsättningarna i den maoistiska ideologin. För tillfället vill vi betona det sista stycket i punkt nr 11 i denna resolution:

> Om personer som kritiseras skall nämnas vid namn i pressen skall beslutas efter diskussion med partikommitté på samma nivå, och i många fall föreläggas partikommitté på högre nivå för godkännande.

Detta stycke förklarar utan tvekan varför den maoistiska fraktionen, under en period på flera månader, aldrig nämnde Liu Shaoqi och Deng Xiaoping i sina offentliga angrepp mot dem, utan istället endast använde omskrivningar som ”den främsta ledande person inom partiet som går den kapitalistiska vägen”. Det är också nödvändigt att påpeka den uppenbara motsägelsen mellan punkterna 6 och 7 i denna resolution, som hävdar rätten för alla partimedlemmar och folket att fritt delta i debatter ”... med undantag för sådana fall av kontrarevolutionär aktivitet där man har klara bevis för sådana förbrytelser såsom mord, mordbrand, giftblandande, sabotage eller stöld av statshemligheter, och som måste behandlas i enlighet med lagens bud”, och sista stycket i punkt 8, som antyder att partimedlemmar som har avslöjats som ”högerelement” inte kommer att ha rätt att yttra sig, även om de inte har begått något av de just uppräknade brotten:

> De partifientliga, antisocialistiska högerelementen måste hänsynslöst avslöjas, drabbas, nedslås och bringas i fullständigt vanrykte, och måste helt berövas allt inflytande.[14]

Om den rödgardistiska rörelsen

Vi har just sett att skillnaderna mellan Mao och Liu Shaoqi började framträda under perioden från maj 1966 till plenarmötet i augusti 1966. Det var under samma period som den rödgardistiska rörelsen förbereddes, med start genom lanseringen av *dazibao* (väggtidningar med stora bokstäver) den 1 juni vid Pekings universitet. Så utlöstes en rörelse som antog en gigantisk masskaraktär – man talar om 20 miljoner rödgardister! Det är nödvändigt att så noggrant som möjligt fastställa denna rörelses sociala och politiska omfattning.

Den objektiva betydelsen av bildandet av rödagardisterna är uppenbar: När Mao stötte på en opposition som denna gång omfattade en stor del av parti- och statskadrerna, vände han sig medvetet över huvudet på dessa kadrer till de breda massorna. Om denna vädjan endast var en manöver för att till varje pris stärka sin makt inom partiet och staten, eller om den uttryckte hans uppriktiga oro över den kinesiska revolutionens öde – som hotades av förfall – är inte en särskilt viktig fråga när det gäller att fastställa den *sociala* betydelsen av rödgardist-rörelsen; i

---

[13] Om man vill ha bevis på den rasande anti-Chrusjtjovismen hos Liu Shaoqi, som idag anklagas för att vara den ”kinesiske Chrusjtjov”, räcker det att hänvisa till hans tal den 28 april 1966, vid ”kulturrevolutionens” höjdpunkt, i samband med en mottagning till ära för Mehmet Shehu och den albanska delegationen som hade kommit till Kina: ”De sovjetiska moderna revisionisterna har gått längre och längre på vägen mot kapitulation inför imperialismen. De har redan degenererat till avfällingar från marxismen-leninismen och medbrottslingar till den amerikanska imperialismen.” (*Peking Review*, nr 19, 6 maj 1966.)

[14] Alla dessa citat är hämtade från *Peking Review*, nr 33, 12 augusti 1966. Hela 16-punktsresolutionen (som antogs 8 augusti) finns i svensk översättning på marxistarkiv.se, i boken Den kinesiska kulturrevolutionen 1965/67 av Giovanni Blumer (s 84-90)

grunden är en sådan fråga endast relevant för Maos individuella psykologiska inställning. Det viktiga är att han vädjade till massorna att agera för att förhindra ett sådant förfall och att massornas respons inte bara överträffade Mao Zedongs förväntningar, utan också gick långt utöver de mål som den maoistiska fraktionen själv hade satt upp för mobiliseringen.

Fraktionen riktade sig först praktiskt taget uteslutande till ungdomarna på gymnasier och universitet. Skälen till detta är lätta att förstå. För att mobilisera dessa ungdomar behövdes bara skolorna stängas. Att mobilisera arbetarna i samma skala och under samma period skulle ha inneburit att industriproduktionen störtdes och till och med stoppades.[15] Eftersom de var mindre politiserade än arbetarnas förtrupp, särskilt de som var medlemmar i kommunistpartiet, var dessa ungdomar lättare att indoktrinera på ett snävt fraktionsmässigt sätt, och accepterade mer villigt vissa anklagelser mot partiets och statens långvariga ledare än vad som skulle ha varit fallet med arbetarna, som fortfarande hade minnen kvar av den kinesiska revolutionens historia.

Den avgörande faktorn för att gör detta val var utan tvekan maoisternas övertygelse att studentungdomarna, i mycket högre grad än arbetarna, skulle tillåta att en *massmobilisering* – som inleddes med en uppmaning till uppror mot de etablerade myndigheterna, det vill säga mot byråkratin – *för att kanaliseras mot en reform av denna byråkrati snarare än dess störtande*. För att inse detta räcker det att titta på de försiktighetsåtgärder som vidtogs för att förhindra att rödgardisternas mobilisering överskred denna ram, försiktighetsåtgärder som särskilt framträder i den maoistiska fraktionens tvetydiga inställning till kadrerna.[16] I grunden och botten handlade det alltså om en *partiell mobilisering* och inte om en allmän mobilisering av massorna, en rörelse som var tänkt att utöva påtryckningar på byråkratin snarare än en som var tänkt att sopa bort den.

Dessa specifika drag hos rödgardiströrelsen var inte uppenbara i början för Kinas ungdomar och proletariat. Än mer undgick de de flesta utländska observatörernas uppmärksamhet. Tvärtom framstod rörelsen som ett utbrott av elementära krafter som engagerade miljoner ungdomar, ett utbrott som av vissa betraktades som destruktivt och av andra som konstruktivt, beroende på deras förståelse av de aktuella problem som den kinesiska revolutionen stod inför. De som tror att detta utbrott var helt styrt och kanaliserat på distans vid varje steg i rödgardisternas verksamhet har fel. Fakta visar obestridligt att det fanns en mycket stor mångfald av åsikter, en mycket stor handlingsfrihet, en uppsjö av affischer, stencilerade eller tryckta tidningar, bildandet av organisationer grundade på olika idéer. Trots de överdrifter som begicks och den Mao-kult som hela rörelsen var genomsyrad av, utgör denna skörd av idéer och erfarenheter utan tvekan en oöverträffad upplevelse för tusentals unga kineser, särskilt i jämförelse med ungdomarnas utveckling i de flesta andra byråkratiskt deformerade eller degenererade arbetarstaterna.

De som framför hypotesen att rörelsen helt styrdes på distans, enbart i den maoistiska fraktionens intresse kan inte ge en *social förklaring* till denna mobilisering av ungdomarna. Det faktum att skolorna stängdes och gratis tågbiljetter delades ut räcker fortfarande inte för att förklara varför enorma massor av ungdomar valde den politiska aktionens väg. Många reaktionära regimer har försökt mobilisera ungdomarna med hjälp av vissa materiella fördelar utan att lyckas uppnå några resultat. Och reaktionära rörelser som tidigare lyckats uppnå en sådan bas (framför allt nazisterna i Tyskland), gjorde det mindre på grund av materiella

---

[15] Maoisterna tog tydlig ställning mot att flytta runt arbetare på samma sätt som rödgardisternas gjorde (*Renmin Ribao*, 12 och 14 februari 1967).

[16] Hur kan man förena parollen som förkunnar att ”upproret är berättigat” med den som förkunnar att det är nödvändigt att uppnå ”enighet med mer än 95 procent av kadrerna”? (*Renmin Ribao*-ledare i *Peking Review*, 14 april 1967.) Och varför måste miljoner människor mobiliseras för att eliminera en simpel ”handfull tjänstemän”?

incitament än på grund av att deras demagogi motsvarade de öppna eller dolda behoven hos specifika samhällsskikt.

Det är i samma anda som Mao Zedongs obestridliga framgång med att mobilisera den kinesiska studentungdomen måste tolkas. De frågor som låg till grund för denna framgång motsvarade de verkliga intressena hos ungdomar där den revolutionära glöden fortfarande är mycket närvarande, särskilt på grund av revolutionens internationella utveckling: uppror mot den etablerade byråkratiska makten; demokrati för de breda massorna; jämlikhet; världsrevolution; kamp mot förborgerligandet av etablerade personer.[17]

Som vi har försökt visa ovan motsvarar dessa ideologiska frågor mycket konkreta materiella intressen: Studentungdomarna kunde desto lättare mobiliseras mot ”myndigheterna” eftersom dessa i stor utsträckning spärrade vägen till yrkeskarriärer för dessa ungdomar efter att de avslutat skolan.

Men om den maoistiska fraktionen inte hade fel när den antog att det var möjligt att dra in miljoner ungdomar i fraktionsstriden, hade den från början fel om sin förmåga att kontinuerligt styra denna mobilisering på grundval av den absoluta företrädesrätt som gavs ”Mao Zedongs tänkande” – en företrädesrätt som de olika oppositioner som fortfarande existerar inte ifrågasätter på minsta sätt. Mao Zedong blev på sätt och vis ett offer för sin egen legend. Han underskattade kraftigt den explosiva karaktären hos de teman som spridits bland studentmassorna. Framför allt underskattade han hur snabbt en kritisk anda kunde återuppväckas i en omfattande massrörelse, som oundvikligen skulle driva tusentals ungdomar på vägen mot en medvetenhet om de motsägelsefulla aspekterna av den maoistiska ideologin, en medvetenhet som i slutändan skulle leda till ett ifrågasättande av hela byråkratins makt, inklusive dess maoistiska fraktion. Framför allt underskattade han den psykologiska effekt som mobiliseringen av rödgardisterna skulle ha på byråkratins andra fraktioner, särskilt de starkt förankrade grupperna i olika regionala byråer.

När man såg att kompromissen från augusti 1966 bröts, och att punkt 6 i resolutionen av den 8 augusti – som uttryckligen föreskrev att debatter ”bör och måste föras genom argument och inte genom tvång eller våld”, inte respekterades av extremistiska maoistiska grupper bland rödgardisterna, som började använda de mest avskyvärda metoderna för fysiskt och moraliskt tryck mot oppositionella[18], började de andra fraktionerna i sin tur vända sig till massorna. Eftersom en del av den vuxna arbetande befolkningen inte såg med särskilt stor sympati på ungdomarnas intrång i alla sfärer av samhällslivet, inklusive industrilivet, försökte Maos motståndare skapa en massbas inom arbetarklassen genom att göra ekonomiska eftergifter till den och uppmana den att formulera sina egna krav. På grund av detta tvingades den maoistiska fraktionen i sin tur att utvidga sin massmobilisering till massorna i fabrikerna, där de ”revolutionära rebellerna” gjorde sin entré vid sidan av rödgardisterna. Den akuta krisen i december 1966 – januari 1967 och den vändning som den tvingade fram hos den maoistiska fraktionen föddes ur denna interna dialektik inom rödgardisternas rörelse. Seger var inte längre möjlig genom vare sig lagliga partikanaler eller enbart genom tryck från rödgardisterna. Det blev därför nödvändigt att ”ta makten” genom arméns ingripande överallt där partikommittéerna förblev fientliga mot Mao.

---

[17] Den 6 april 1967 publicerade Xinhua en intervju från Peking med en amerikan bosatt i Kina, Erwin Engst, där han uttryckligen hävdade att löneskillnaderna, som enligt denna källa sträcker sig från ett till åtta, inte överensstämmer med principerna från Pariskommunen och bör minskas gradvis.

[18] Ett särskilt avskyvärt exempel: det sätt på vilket Pekingtidningen *Jinggangshan* den 11 januari 1967 förhärligar det faktum att rödgardisterna ”fångade” Liu Shaoqis hustru genom en list, genom att locka henne till ett sjukhus genom att få henne att tro att hennes dotter hade råkat ut för en allvarlig olycka.

Vändningen i januari 1967

Absolut nödvändiga överväganden tvingade den maoistiska fraktionen att ändra sin inställning till rödgaristerna och gå vidare med att undertrycka eller kväva dess icke-konformistiska vänsterflygel, eller de grupper som stödde Liu Shaoqi.[19] Rödgardisternas rörelse gled alltmer ur dess kontroll. En del av arbetarklassen började agera självständigt. Det fanns till och med en risk att bönderna i sin tur skulle dras in i rörelsen. Inför faran för en allmän översvämning försökte Mao-fraktionen vända utvecklingen och återupprätta en allians med en majoritetsdel av byråkratin. Armén ingrep i stor skala för att befästa den ”trippelallians för att ta makten”, som skulle förena de ”revolutionära organisationerna” (det vill säga maoisterna), den del av kadrerna som maoisterna kunde vinna över, och arméledarna. Nödvändigheten av att lugna folket och få slut på kaoset var ett av de huvudargument som användes inom ramen för denna kamp för ”maktövertagandet”.[20]

Många exempel kan anföras där den maoistiska fraktionen förlorade kontrollen över en del av rödgardisternas rörelse, som därefter agerade självständigt. Vi kommer här att begränsa oss till att anföra de mest avslöjande fakta som nämns av den maoistiska pressen själv. Den senare listade de organisationer bland rödgardisterna och ”revolutionära rebeller” som den betraktar som kontrarevolutionära, i synnerhet:

- ”Rödgardisternas armé” och ”Arbetarmilisens avdelning” i provinsen Guizhou. (Xinhua-telegram publicerat i Kina men inte utomlands, 22 februari 1967; detta telegram anger dessutom att dessa organisationer är ”relativt mäktiga”.)
- ”Högkvarteret för federationen av revolutionära rebeller bland arbetarna i provinsen Shandong” i Jinan. (Xinhua-telegram av den 1 mars 1967, publicerat i Jinan.)
- ”Första augusti-stridskåren” (även kallad ”Första augusti-stridskåren för Mao Zedongs tänkande”) i Kanton/Guangzhou. (Fördömd i ett cirkulär från det provinsiella militärkommandot i Kwantung, daterat den 1 mars 1967.)
- ”Förenade aktionskommittén för rödgardister i Peking”. (Fördömd i Pekings dagstidning *Jinggangshan* den 23 januari 1967.)
- ”Den röda fanans armé” i Harbin (nordöstra Kina), fördömd i provinsen Heilongjiang (i *Renmin Ribao* i Peking, 26 mars 1967).
- Vissa ”royalistiska” organisationer, vars namn inte specificeras, i cykelfabriken i Harbin. (Xinhua-rapport från Harbin, 11 april 1967.)
- ”Förberedelsekommittén för kulturrevolutionen” vid kraftverket i Harbin. (*Renmin Ribao*, 27 februari 1967.)

Dessa organisationer uppstår först på företags-, avdelnings- eller skolnivå, etableras därefter nästan alltid på lokal basis och försöker därefter samverka på regional eller interregional nivå. Till exempel anklagas ”Första augusti-stridskåren” i Kanton i det ovan citerade militära cirkuläret för att ha ”försvarat ’Rong Fu Zhun’ – en kontrarevolutionär organisation i Heilongjiang-provinsen – och för att ha fabricerat förtalande rykten om enheter i Folkets befrielsearmé, vilka de anklagade för att *undertrycka* den revolutionära vänstern.”

---

[19] Pekingtidningen *Jinggangshan* den 23 januari 1967, uppger att flera hundra röda gardister kvällen innan demonstrerade under flaggan för ”Kommittén för enad aktion bland huvudstadens röda gardister” och ropade: ”Ned med centralkommitténs kulturrevolutionsgrupp!” ”Länge leve Liu Shaoqi!”

[20] Se i detta sammanhang *Meddelandet från folket i Qingdao* efter maoisternas ”maktövertagande”. (*Wenhui Bao* i Hongkong, 31 januari 1967).

Ibland utvecklas de till och med till nationella organisationer. Detta framgår tydligt av ett beslut från den 12 februari 1967 av statsrådet och Kinas kommunistiska partis centralkommitté som beordrade upplösning av alla dessa nationella organisationer, ”varav ett litet antal hade bildats av jordägare, rika bönder, kontrarevolutionärer, dåliga element och högerelement.”

Ett maoistiskt organ, *Diyou Shanxian* (Kampfronten för fysisk kultur), räknar upp följande nationella ”kontrarevolutionära” organisationer: ”Den nationella sektionen av arméns rebellkår för utrotande av borgerlig ideologi”; ”Den nationella kåren av röda rebeller från statliga jordbruk”; ”De röda arbetarnas allmänna nationella rebellkår”; ”Den kinesiska sektionen av det internationella röda gardets armé”; osv.

Dessa antimaoistiska grupper bland de ”revolutionära rebellerna” nöjde sig inte med att sprida affischer och tidningar som ansågs vara ”avvikande”. De förde också en direkt kamp, särskilt mot förtrycket. De ovan nämnda källorna anklagar dem för att ha stormat fängelserna i Jinan, Kanton, Peking och Harbin; för att ha försökt bilda en organisation för ”förtryckets offer” i Kanton; för att ha organiserat en massdemonstration i Peking mitt på Himmelska fridens torg; för att ha stormat *Renmin Ribao*s tryckeri i Peking.

Fallet med ”Den allmänna nationella rebellkåren av röda arbetare” förtjänar särskilt omnämnande eftersom den nämns vid namn och upplöstes genom ett dekret från statsrådet och Kinas kommunistiska partis centralkommitté den 17 februari 1967. Det rörde sig uppenbarligen om en nationell organisation av deltidsarbetare och arbetare utan anställningsavtal, som hade organiserat en stor nationell mobilisering och demonstration i Beijing för att kräva utbetalning av de löner som de hade rätt till sedan 1958, samt en förändring av deras status. Dessa tillfälligt anställda hör till den kinesiska arbetskraftens minst skyddade grupper, och i flera år har kommunerna haft för vana att ”låna ut” dem till industriföretag som saknar arbetskraft, till svältlöner. Deras krav är att deras status ska jämställas med de fast anställdas. Utländska observatörer har talat om en tyst demonstration som var ytterst imponerande. Den indiska vänstertidskriften *Link* berättar om flera hundra tusen arbetare som anlände till Beijing (22 januari 1967).

Detta exempel visar att det åtminstone finns några specifika fall där byråkratins Liu Shaoqi-fraktion uppmanade proletära massor till kamp. Det framgår nämligen av dekretet av den 17 februari 1967 att den aktuella ”Nationella rebellkåren” organiserade denna demonstration i nära samarbete med de fackföreningsbyråkrater som var knutna till Liu Shaoqi. Pressen nämner också ett stort antal fall där dessa ”partifientliga” byråkrater uppmanade arbetare att strejka: på statliga lantbruk (Xinhua-telegram från Peking, 21 februari 1967), särskilt i provinsen Jiangsu (*Renmin Ribao*, 19 februari 1967); i Kanton (Kantons dagstidning *Kwantung Shanbao*, 22 februari 1967); vid en järnvägsstrejk i Harbin (Xinhua-rapport från Peking, 23 mars 1967); vid en strejk bland arbetare inom transport, kraft- och vattenförsörjning i Kanton (arméns organ i Kanton, *Nanfang Ribao*, 24 mars 1967) m m. Anklagelserna riktas varje gång mot lokala eller regionala ledare inom det kinesiska kommunistpartiet som tycks tillhöra Liu Shaoqi-fraktionen.

Naturligtvis måste vi ta hänsyn till att dessa anklagelser kan vara rent fraktionsmässiga. För att uppmuntra armén att ingripa var det nödvändigt att visa att det var ”myndigheterna” som skapade oroligheter till den grad att de ”underblåste strejker”. Vissa av strejkerna kan ha varit spontana. De i Shanghai, som mellan december 1966 och januari 1967 kulminerade i en generalstrejk inom transportsektorn och mycket utbredda strejker inom industrin var nästan säkert av denna karaktär (se särskilt det berömda ”kungörelsen från 11 organisationer i

Shanghai" den 4 januari 1967, som trycktes i *Renmin Ribao* den 9 januari).[21] Det är högst osannolikt att de orsakades av Maos fraktionsmotståndare, eftersom ledarna för partiets kommunala kommitté i Shanghai var lojala maoister. Det var till dem som Mao vände sig för att inleda "kulturrevolutionen" från deras stad, snarare än från Peking, som kontrollerades av Peng Zhen-gruppen. Vi tror dock att det förekom fall där grupper av byråkrater som var under attack av Mao vände sig till massorna. Förutom det tidigare nämnda fallet med tillfälligt anställda åberopar den maoistiska pressen ett stort antal exempel som visar att ledande kadrer inom Kinas kommunistiska parti försökte använda ekonomiska eftergifter till arbetarmassorna som ett sätt att vinna över dem från Maos fraktion. Den häftiga kampanjen "mot ekonomismen", som inleddes i början av januari 1967, speglar den oro som dessa försök väckte hos ledarna för Mao-Lin Piao-gruppen.[22]

Betydelsen av "trippelalliansens maktövertagande" framgår av de faktorer vi just har räknat upp. Det handlar om att undertrycka de ungdomar och arbetare som har undkommit den maoistiska fraktionens kontroll, dämpa byråkratins rädsla för att "kulturrevolutionen" skulle kunna riktas mot den som helhet, byta ut regionala ledarskap på ett sådant sätt att den maoistiska fraktionens positioner stärks, återföra de lojala rödgardistiska grupperna till det ortodoxa lägret, och återställa lugnet i fabrikerna. För att åstadkomma detta gick maoisterna så långt att de lät armén ockupera fabriker, särskilt i Peking.[23] Rödgardisternas attacker mot "överdriven demokratism", mot "anarkism", mot "smågruppsandan", som präglar "kulturrevolutionens korrigeringskampanj", som varit i full gång sedan början av 1967, bekräftar den allmänna innebörden av vändningen i januari.

Allt detta har under flera månader åtföljts av en intensifierad kampanj, först mot Liu Shaoqi och Deng Xiaoping, sedan mot enbart Liu. Denna kampanjs upprörande karaktär har utan tvekan chockat en stor del av medlemmarna i det kinesiska kommunistpartiet. Den vänder sig dessutom oundvikligen mot Mao Zedong själv.[24] Men inga nya fall av fysiskt tvång mot de mest envisa oppositionsledarna har rapporterats sedan de fruktansvärda scenerna i Peking den 4 januari 1967, då Peng Zhen och andra misshandlades och släpades fram som fångar inför folkmassor av rödgardister, som skrek förolämpningar mot dem. Det anses allmänt att Zhou Enlai ingrep kraftfullt för att sätta stopp för dessa övergrepp och att Mao-Lin Piao-gruppen, som behövde Zhous stöd, gav efter på denna punkt.

---

[21] Den utländska pressen, särskilt den japanska, rapporterade om en generalstrejk i Shanghai och Nanjing, samt stora strejker i Wuhan, Fuzhou, Zhejiang och Shenyang. Vi begränsar oss medvetet till att uteslutande citera kinesiska källor.

[22] Lenin använde "ekonomism" för att beteckna den tendens som anser att arbetarnas fackliga ekonomiska kamp är *tillräcklig* för att uppnå deras frigörelse. Tanken att *fördöma* själva kraven under detta begrepp skulle aldrig ha fallit honom in!

[23] Xinhua-telegram från Peking, 24 mars 1967.

[24] Den ovan citerade ledaren från *Renmin Ribao*, återgiven i *Peking Review* den 14 april 1967, förklarar kyligt att Liu Shaoqi "företrädde ... den kinesiska bourgeoisins intressen", att han "företrädde ... den borgerliga reaktionära linjen ... under de senaste 17 åren", att "den här mannens ambition är att utveckla kapitalismen och åstadkomma en kapitalistisk restauration i Kina." Man måste fråga sig hur Mao Zedong under dessa förhållanden kunde låta honom bli president för Folkrepubliken Kina, en post till vilken han omvaldes den 3 januari 1965. I *Peking Review* den 8 januari 1965, där det finns ett stort foto av Mao Zedong och Liu Shaoqi stående sida vid sida och där det förklaras att "över 100 000 arbetare, bönder, statliga kadrer, studenter och militärer" samlades för att fira det glada tillfället, är följaktligen särskilt diskrediterande ... för Mao. Är det möjligt att den senares hemliga ambition var att placera denna representant för bourgeoisin på andraplatsen i Kina och i posten som hans officiella efterträdare? Det är också nödvändigt att fördöma den demagogiska och oärliga karaktären hos den kampanj som inleddes mot Liu Shaoqis bok Hur bli en bra kommunist. Den maoistiska pressen, som våldsamt attackerar boken "eftersom den inte grundar sin ståndpunkt på proletariatets diktatur", låtsas vara omedveten om det faktum att den skrevs 1939, och att Maos pamflett: Om ny-demokrati, som skrevs ett år senare och idag hyllas till skyarna, inte bara "inte grundar sin ståndpunkt på proletariatets diktatur" utan uttryckligen *fördömer* dess tillämpning i Kina "i det nuvarande skedet".

”Kulturrevolutionen” och byråkratisk degeneration

Betydelsen av ”kulturrevolutionen” visar sig således ur händelseförloppet, även om processen långt ifrån är avslutad och plötsliga vändningar fortfarande är möjliga.

En konflikt inom byråkratin ledde till att flera stridande fraktioner vände sig direkt till massorna över huvudet på de ledande partiorganen. Den maoistiska fraktionen vände sig först till ungdomen, men tvingades senare flytta kampen till fabrikerna när motståndarfraktionerna började mobilisera arbetarna. På båda sidor var dessa mobiliseringar begränsade insatser, vars syfte var att utöva påtryckningar på partiledningen för att åstadkomma en delvis förändring av dess sammansättning och politiska inriktning. Det handlade om ett försök att reformera byråkratin – utan tvekan en radikal reform från Maos del – men inte avskaffa den.

Men denna inombyråkratiska kamp frigjorde enorma revolutionära krafter hos ungdomarna och proletariatet, krafter som hade hållits tillbaka under lång tid. Detta ledde till spontana aktions- och organisationsformer bland en del av massorna. Följaktligen har maktbalansen mellan byråkratin och massorna i det nuvarande utvecklingsskedet förskjutits till massornas fördel till följd av en betydande försvagning av byråkratin. Avsaknaden av storskalig repression efter explosionen i januari 1967 bekräftar denna bedömning. Den fraktion som vinner kampen kommer utan tvekan att sträva efter att befästa byråkratins makt. Men en sådan stabilisering kan knappast ske utan en ganska lång period av omvälvningar, både på inhemsk och internationell nivå.

Här finner vi den mest slående skillnaden mellan utvecklingen i Sovjetunionen efter Stalins död och utvecklingen i Kina under de senaste tio åren. Det saknas inte formella analogier mellan de kampmetoder som förekom i Stalins apparat och i Maos. Parallellen mellan Stalins ”personkult” och Maos är särskilt slående. Men så fort man granskar de två processerna utifrån deras innehåll och inte deras formella aspekter, det vill säga utifrån relationerna mellan de olika stridande sociala krafterna, blir skillnaderna slående.

Det gradvisa etablerandet av Stalins diktatur över Sovjetunionens kommunistiska parti var en process där byråkratins makt successivt befästes, medan proletariatet gradvis berövades möjligheten att utöva politisk makt. Stalin framträdde som en inkarnation av byråkratin. Detta var möjligt på grund av massornas fullständiga politiska passivitet. Det var på detta sätt som de äkta bolsjevikiska krafterna, som fortfarande var betydande 1923, även om de var försvagade, styckades i bitar och skingrades, bit för bit, innan de fysiskt likviderades.

I Kina hade vi i början av processen en deformerad revolution, där proletariatet endast spelade en biroll, och en bondearmé ersatte massornas självständiga handlingar. Det fanns inte heller från början något äkta bolsjevikiskt parti, genomsyrat av den internationella arbetarrörelsens revolutionära och demokratiska traditioner. Det var ett parti med en starkt stalinistisk prägel, även om detta begränsades till hur man betraktade och tillämpade den demokratiska centralismen. Stats- och partimakten var därför från början betydligt mer byråkratiserad i Kina än vad som var fallet i Sovjetunionen 1927; dess proletariat var betydligt svagare och dess byråkrati betydligt starkare än vid den tidpunkt då Stalin etablerade sin diktatur.

Den systematiska organiseringen av ”Mao-kulten” motsvarade inte alls behovet av ett gradvist avskaffande av sovjetdemokratin eller den interna partidemokratin, eftersom dessa aldrig kom till stånd i Kina med segern 1949. Den motsvarade snarare behoven i de inombyråkratiska striderna, av vilka vissa aspekter förblir oklara än i dag. I Kina skedde ingen försämring av maktförhållandet mellan byråkratin och massorna på massornas bekostnad som var jämförbar med den som ägde rum i Sovjetunionen under Stalin. Tvärtom skedde en försvagning av byråkratin, först dold, sedan uppenbar, som en följd av att dess monolitiska enhet splittrades. Långt ifrån att vara helt passiva och gradvis demoraliserade, genomgick massorna ett

uppvaknande, som först var omärkbart men plötsligt blev uppenbart för hela världen under januari månad 1967. Detta är en betydande skillnad jämfört med det stalinistiska föregångsexemplet. Och dess ursprung ligger, när allt kommer omkring, i det helt förändrade internationella sammanhanget: I stället för en rad nederlag för den internationella revolutionen från 1923 till 1933 har det skett en uppgång i världsrevolutionen sedan 1949.[25]

Dessa överväganden rättfärdigar inte på något sätt att man likställer den gradvisa uppgången av massrörelsen i Kina med den roll som Mao Zedong spelade, vilket vissa ”vänsterister” oförsiktigt hävdar i sin iver att vinna stöd hos statsmakterna. Maos vändning i januari; det sätt på vilket kravet på en återgång till en stat grundad på organ av typen Pariskommunen[26] först tonades ned, sedan i praktiken övergavs; allt detta bekräftar det absurda i ett sådant likställande, utom för dem som inte vill se verkligheten i ögonen. ”Trippelalliansen” förde hårdnackade byråkrater till makten överallt.[27] Det finns inte ett enda fall där arbetarråd eller sovjetliknande organ har uppstått i fabrikerna, med undantag för glasbruket i Shanghai i januari 1967, och där övergavs det snabbt.

Dessutom är denna motsägelse ett inneboende drag i Maos tänkande. I den mån man kan tillskriva honom ett visst mått av uppriktighet, har hans tänkande en tydligt tragisk karaktär. Mao manar till uppror och maktövertagande. Detta måste innebära att den grundläggande makten inte längre är en inkarnation av proletariatets diktatur i dess rena form. Men han söker inte orsakerna till dess degeneration eller risken för degeneration i samhällets materiella infrastruktur, i produktivkraftens otillräckliga utveckling eller i motsättningarna mellan denna utvecklingsnivå och produktionsförhållandena. Nej, ursprunget till faran för degenerering är enligt honom ideologiskt. Om inte revisionismen utrotas med rötterna på det teoretiska, vetenskapliga, konstnärliga och litterära planet, måste proletariatets diktatur oundvikligen störtas och det kinesiska kommunistpartiet kommer att bli ... ett fascistiskt parti.[28] Det är svårt att tro att en erfaren marxist skulle kunna yttra sådana grovheter; ändå sprids de i miljontals exemplar över hela Kina.

Denna synvinkel är fullständigt främmande för marxismen. Att halvfeodal ideologi, halvfeodal konst och litteratur har överlevt – till exempel den ideologi som inspirerade den ultramontana* katolicismen under århundradet efter den franska revolutionen – har aldrig lett till att bourgeoisins makt störtades. Naturligtvis förbereds erövringen av den politiska makten av *uppstigande* sociala klasser genom intensiva ideologiska strider. Men att föreställa sig att *reaktionära* klasser har samma möjligheter enbart på grund av att deras ideologi har överlevt efter att deras politiska makt störtats, är att förneka all logik i sociala revolutioner.

---

[25] Det måste tilläggas att Stalins uppgång sammanfaller med teorin om socialism i ett enda land och med en alltmer fredlig samexistens med imperialismen, medan maoisterna ständigt har hänvisat till världsrevolutionen under ”kulturrevolutionens” gång.

[26] Idén om att välja maktorgan genom allmän rösträtt för arbetande människor – grundtanken bakom Pariskommunen – har inte tillämpats i ett enda fall där trippelalliansen ”tog makten”.

[27] Exempel: Den ”revolutionära kommittén” i Shantung leds av Mu Lin, medlem av sekretariatet för den tidigare provinskommittén som hade fråntagits sina funktioner. Den nye ordföranden för den ”revolutionära kommittén” i Shansi är chefen för kommunistpartiets centrala kärna i denna provins. I Qingdao ledde stadens vice borgmästare ”maktövertagandet”. I Shanghai är den tidigare chefen för säkerhetspolisen ordförande i den ”revolutionära kommittén”, osv.

[28] *Guangming Ribao* i Peking, 8 april 1967, som parafraserar ett citat av Mao. Och se till exempel vad Maos hustru, Jiang Qing, skrev: ”Om vår litteratur och konst inte överensstämmer med den socialistiska ekonomiska basen, kommer de oundvikligen [*sic*] att förstöra den.” (*Hungi Chonpao* [Hongi zhuinbao?] Peking, 15 februari 1967.)

* Begreppet ultramontanism betecknar en ultrakonservativ rörelse i den romersk-katolska kyrkan som ville stärka påvens makt även utanför Italien (dvs på andra sidan Alperna). Rörelsen hade störst betydelse under 1800-talet då den framhävde påvens makt gentemot de moderna nationalstaterna.

I själva verket utgör den samlade tyngden av borgerlig eller halvfeodal religion, konst, litteratur och ideologi ett mindre hot mot den kinesiska arbetarstaten (för att inte tala om den sovjetiska arbetarstaten) än ett enda år av småskalig varuproduktion. Lenin hyste inga illusioner i detta avseende. Det som hindrar revolutionens definitiva konsolidering är inte det förflutnas ideologiska tyngd, utan den nutida samhällsekonomiska verkligheten. Den otillräckliga utvecklingen av produktivkrafterna innebär att den ekonomiska automatismen verkar mot socialismen och kommer att fortsätta göra det under lång tid i den del av världen där kapitalismen nu är avskaffad.

Det följer naturligtvis att den subjektiva faktorn – ledarskapets roll – får en oändligt mycket större betydelse än den skulle ha under mer gynnsamma förhållanden. Men det följer också att en *effektiv* kamp mot farorna för revolutionens degenerering inte kan utspelas på ett avgörande sätt på det ideologiska området, utan på det politiska och sociala området, genom att organisera de arbetande massornas utövande av den ekonomiska och politiska makten, och genom att öka proletariatets specifika vikt, makt och medvetna sammanhållning. Eftersom han inte förstår problemet med byråkratin – något som Marx hade en föraning om, Lenin en medvetenhet om och som Trotskij analyserade ingående – kämpar Mao med spöket av en ”återgång till kapitalismen” som ”omärkligt” åstadkoms av ”revisionister” ... genom reaktionära pjäser och filmer! Denna uppfattning, som innebär en total omarbetning av den marxist-leninistiska statsteorin, leder också till de mest groteska slutsatserna: Är det möjligt att den stat som Mao själv skapade, där det nu är nödvändigt att kämpa för att ”ta makten”, trots allt också kontrollerades av en ”borgerlig statsapparat” – som åtminstone vissa av de maoistiska extremisterna tycks antyda?[29]

Mao Zedong överger den marxistiska sociologin baserad på objektiva kriterier för att fördjupa sig i en subjektiv ”sociologi” utan någon vetenskaplig grund. Kapitalisten är inte längre en privat ägare av produktionsmedel som tillskansar sig mervärde från arbetare som tvingas sälja sin arbetskraft till honom; vem som helst som är oenig med ”Mao Zedongs tänkande” blir en ”kapitalist”. Genom att ersätta revolutionens *byråkratiska* förfall med en fara för *kapitalistisk* restauration – i stort sett inbillad utom i händelse av ett nederlag i ett internationellt krig – slutar han med att predika åtgärder som förstärker faran för förfall istället för att minska den. För det är nödvändigt att undertrycka yttrandefriheten för alla hans motståndare inom partiet, så snart de alla har blivit ”anhängare av den kapitalistiska vägen”. En rörelse som inleddes under parollen ”utvidgad demokrati” och minoritetens rätt ”att framföra sina argument och behålla sina åsikter” eftersom ”ibland ligger sanningen hos minoriteten”, slutar med att kväva varje avvikande åsikt och undertrycka varje minoritet (som, så snart den motsätter sig Mao, automatiskt blir ”kontrarevolutionär”).

För trotskismen bekräftar erfarenheten av ”kulturrevolutionen” att teorin om en segrande socialistisk revolutions möjliga degeneration, en teori som för 20 år sedan betraktades som kätteri av hela den officiella kommunistiska rörelsen, nu delvis har erkänts av praktiskt taget alla segrande revolutioner sedan andra världskriget. Tito, Castro och Mao Zedong har alla tagit fasta på den, var och en på sitt sätt. Behovet av en politisk revolution, av en ”revolution inom revolutionen”, som kubanerna säger idag, börjar göra sig gällande i en icke försumbar del av den internationella kommunistiska rörelsen. Men erfarenheterna från ”kulturrevolutionen” visar också att det inte finns någon annan väg för en *effektiv* kamp mot revolutionens byråkratiska förfall än den som skisserades av Lenin och Trotskij: konsolidering och institutionalisering av arbetarmakten på grundval av demokratiskt valda råd (sovjeter); den bredaste

[29] ”Den marxistiska principen om att förstöra den gamla borgerliga statsapparaten måste tillämpas i organisationer som har förfallit, eftersom en handfull partimedlemmar i maktpositioner som har slagit in på den kapitalistiska vägen har befäst sig där under lång tid. Bourgeoisins organ [*sic*] måste där fullständigt förstöras och proletariatets diktaturs organ måste där återupprättas.” (*Kuangming Ribao* i Peking, 3 mars 1967.)

proletära demokratin; rätten för flera sovjetiska tendenser och partier att existera lagligt inom denna ram; begränsning och gradvis avskaffning av ojämlika löner; arbetarnas egen förvaltning av ekonomin; en planerad utveckling av produktivkrafterna; revolutionens internationella utbredning.

20 maj 1967

Efterord

Den information som kommit från Kina under de sex månader som förflutit sedan denna artikel skrevs har i hög grad bekräftat den allmänna analyslinjen i den. Trots allt skarpare offentliga attacker mot ”Kinas Chrusjtjov” – som i vissa artiklar framställs som ”det kinesiska folkets huvudfiende”, ”dvs. som en större fiende än Chiang Kai-shek eller den amerikanska imperialismen! – är Mao-fraktionen långt ifrån att ha vunnit kampen. Den har endast lyckats återuppbygga en ny apparat under sin egen kontroll i en minoritet av städerna eller provinserna. Ofta, som i Wuhan och Kanton, har den mötts av ett så resolut motstånd från den motsatta fraktionen att väpnade sammanstötningar, gatustrider och andra våldsamma incidenter har brutit ut.[30] Ibland – som vid stålverket i Anshan – tvingades den till och med att göra en partiell reträtt under trycket av ekonomiska svårigheter. Ingenstans kan man säga att den har uppnått sitt huvudmål: att definitivt eliminera Liu-Deng-fraktionens inflytande från statsapparaten, partiet, massorganisationerna och särskilt bland massorna själva.

Man bör naturligtvis inte förväxla de successiva och oundvikliga splittringarna bland rödgardisterna (vilka nyligen har lett till att maoisterna i Beijing har förbjudit spridning av rödgardistorgan som ges ut i andra städer), eller massornas självständiga aktioner för sina egna ekonomiska och demokratiska mål (som stormningen av fängelser för att befria fångar), med de anti-maoistiska fraktionernas aktiviteter. Men dessa fraktioner fortsätter att åtnjuta ett visst folkligt stöd på många håll, vilket gör det möjligt för dem att befästa sin ställning inte bara inom apparaten utan även bland en del av massorna.

Mao var tvungen att erkänna detta på sitt eget sätt när han skrev att det inte finns några ”objektiva skäl” som rättfärdigar en splittring av arbetarklassen; detta innebär att en sådan splittring, hur ”oberättigad” den än må framstå för Mao (som har glömt allt han tidigare skrev om minoriteters rättigheter och det oundvikliga i meningsskiljaktigheter ”inom folket”), faktiskt är ett faktum. Och detta faktum tynger utvecklingen av ”kulturrevolutionen” och driver den mot en allmän avmattning och allt mer slingrande och krångliga *omvägar*, som börjar se misstänkt ut som en hastig reträtt.

Den stora svagheten hos ”oppositionen” (som i början utan tvekan åtnjöt stöd från majoriteten av byråkratin, och som även idag har mycket mäktiga positioner inom apparaten, trots maoisternas desperata försök att ”återta” en stor del av den) är dess oförmåga att gå till offensiv. Av två skäl: dels för att den fruktar en allmän massaktion som skulle omringa den ännu lättare än den själv omringade Mao-fraktionen, dels för att den inte vågar angripa Mao-myten som sådan, vilken den själv har skapat och som den anser vara oumbärlig för byråkratin som helhet.

---

[30] Händelsen i Wuhan är välkänd (se *World Outlook*, vol. 5, nr 29, utgåva av den 25 augusti 1967). Mindre känt är de blodiga incidenter som inträffade i Kanton mellan den 12 juli och den 2 september 1967, vilka ledde till förhandlingar mellan företrädare för stridande rödgardistiska fraktioner inför premiärminister Zhou Enlai i Peking. Det är intressant att notera att, enligt Kantons *Sansi Zhanbao* (en rödgardistisk tabloid) den 24 augusti 1967 handlade de meningsskiljaktigheter som ledde till dessa sammandrabbningar om problem rörande den revolutionära strategin i Hongkong, frågor om hur man skulle stödja Hongkong-arbetarnas kamp samt problem rörande den internationella revolutionära strategin. Det är också intressant att se att ledningen för armén i Kanton i dessa sammandrabbningar tycks ha ingripit mot de mest trogna maoisterna.

Men dess stora styrka ligger i trögheten hos den lokala och regionala apparaten, i vilken den är djupt förankrad, och maoisternas oförmåga att återuppbygga en central apparat efter att de provocerat fram dess upplösning. Under dessa omständigheter har det visserligen blivit så att armén är den enda strukturen i Kina som behåller en hög grad av nationell centralisering. Det vore dock en överdrift att dra slutsatsen att Kina är på väg tillbaka mot en militärdiktatur. De stridande partifraktionerna har återupprättat sina egna underfraktioner inom armén, och både Mao och Liu har varit ytterst försiktiga med att undvika direkta sammanstötningar mellan dessa rivaliserande armégrupper, vilket inte bara skulle kunna leda till inbördeskrig utan också till en avgörande försvagning av landet inför hotet om militär aggression från den amerikanska imperialismen.[31] Armén själv har, samtidigt som den på flera håll har ingripit till förmån för Mao-fraktionen, hittills varit ovillig att massivt krossa Maos motståndare, uppenbarligen av samma skäl.

Detta förklarar också varför det, trots många verbala hot, inte har skett något omfattande förtryck av Maos motståndare, för att inte tala om blodiga utrensningar av stalinistisk typ. I själva verket verkar allt ha tvingat maoisterna att acceptera en viss maktdelning (territoriellt och ibland inom samma provins och stad) med sina motståndare, om än endast i form av en osäker vapenvila och under en övergångsperiod. Rädslan för självständiga massaktioner verkar i samma riktning, dvs. den påminner om att byråkratins stridande fraktioner har ett visst gemensamt intresse av att försvara sina positioner *gentemot* massorna.

Under de senaste månaderna har den intensifierade kampanjen för att offentligt fördöma ”Kinas Chrusjtjov” också gett nytt underlag om de verkliga skillnaderna mellan Mao- och Liu-Deng-fraktionerna. Vi måste fortsätta att vara försiktiga innan vi tar alla maoisternas ”anklagelser” mot Lius tidigare och nuvarande ”brott” för att vara sanna. Försöket att göra Liu Shaoqi till syndabock för de högeropportunistiska eftergifter som hela KKP:s ledning (inklusive Mao) var beredd att göra gentemot den ”nationella bourgeoisin”, både under perioden 1945–46 och 1949 –51, är uppenbart. Ett försök att göra honom till syndabock för de högeropportunistiska misstag som Maos ledning begick gentemot Sukarno- och Ne Win-regimerna i Indonesien och Burma 1964–65 kan snart förväntas. En del av dessa fördömanden och smädelser rör dock uppenbarligen själva roten till meningsskiljaktigheterna, t.ex. frågan om jordbrukspolitiken.

Det verkar nu som om Liu Shaoqi vid ett plenum i Kinas kommunistiska partis centralkommitté i januari 1962 hade fått en klar majoritet, både för att fördöma överdrifterna i ”det stora språnget framåt” och för att införa ett minimum av inre inombyråkratisk demokrati, genom att få detta organ att godkänna den regel som maoisterna nu kallar ”ondskefull”: ”Så länge de inte gör sig skyldiga till förräderi är det inte ett brott för partimedlemmar att säga vad de tycker vid partimöten.” Redan i september 1961 hade Liu Shaoqi ”genomfört” *Centralkommitténs beslut om rotationsutbildning av hela partiets kadrer*, för att främja – vi citerar från ett maoistiskt organ – ”den så kallade tankefriheten och diskussionsfriheten, och för att ge den borgerliga [!] ideologin grönt ljus så att de som var missnöjda med partiet öppet och skamlöst kunde attackera partiet och socialismen.” Den förtalande förvrängningen som består i att lägga till orden ”och socialismen” till denna mening är uppenbar. Båda citaten kommer från en maoistisk publikation, *Wenhua Gemíng Tongxun* (Kulturrevolutionens bulletin), nr 11, maj 1967, utgiven av de ”revolutionära rebellerna” vid filosofiska institutionen vid Pekings universitet.

---

[31] Se Maos instruktioner, enligt Kantons *Wenge Tongxin* (”Kulturrevolutionens nyhetsblad”, en tabloid som publicerades den 9 oktober 1967 av 820-byrån vid Röda huvudkontoret för statliga organ i Kanton, i samarbete med en grupp från Shanghai): ”Det får inte råda kaos i vår armé. Om det uppstår problem inom Befrielsearmén kan förhandlingar föras inom ramen för varje enskild provins.”

Den maoistiska pressen har publicerat nytt material som bekräftar den snabba differentieringsprocess bland bönderna som vi nämnde i vår artikel. En artikel i Xinhua publicerad den 29 augusti 1967 citerar en rapport om Zhengbei-kommunen i Shanghai-området, där marken sägs ha omfördelats *de facto*, varvid tolv ”tidigare [?] fattiga och lägre medelklassbondehushåll” tilldelades en yta *per capita* som var mindre än hälften av den som tillföll sex ”välbärgade medelklassbondehushåll” *per capita*. En artikel i *Renmin Ribao* från den 22 augusti 1967 handlar om ett distrikt i Shansi-provinsen där 23 av 210 hushåll i en by, med ”tidigare [!] fattiga och lägre medelklassbönderna”, av fattigdom tvingades att sälja den mark och de hus de hade fått under jordbruksreformen” (det år då detta hände anges inte). I båda fallen sägs de fattiga bönderna ha tvingats sälja sin arbetskraft till de tidigare [!] rika bönderna.

I vilket fall som helst visar dessa fakta på den växande uppskiktningen och de sociala spänningarna på landsbygden. De bevisar inte nödvändigtvis att Liu föreslog en ”högerinriktad” politik, och inte heller att det i sig skulle ha varit felaktigt att föreslå en sådan politik. Låt oss inte glömma att Rakovskij och Trotskij 1932 kraftfullt förespråkade ett avsteg från tvångskollektiviseringen. Vi vet inte om Liu verkligen föreslog återinförande av privat jordbruk efter katastroferna under ”det stora språnget framåt” 1959–61; vi vet bara att han ville ge hushållen och arbetsgrupperna större handlingsutrymme och större materiella incitament (genom att fastställa produktionskvoter per hushåll). I sig är det inget fel med detta, förutsatt att den objektiva situationen är sådan att sådana tillfälliga eftergifter är nödvändiga.

Det som måste få oss att vara dubbelt så försiktiga. så att vi inte låter oss luras av vissa av maoisternas förtal är det faktum att Liu och andra ledare för anti-maoistiska krafter inom byråkratin (som Tao Zhu) anklagas för att ha föreslagit en politik som var ”vänster till formen”.[32] När *Renmin Ribao* vill ”bevisa” att Lius linje är ”revisionistisk” rakt igenom, strejkbrytande och tenderande att ”återupprätta kapitalismen”, genom att hävda att ”han [Liu] drömde om att inrätta arbetarsovjeter som skulle placera fackföreningarna [?] över partiet och regeringen” (Xinhua, Londonbulletin av den 8 oktober 1967, sidan 9), kan man knappast följa den svindlande vändningen i denna slags resonemang.

Det kinesiska samhället befinner sig i en djup omvälvning. Maos försök att reformera byråkratin utan att massorna ifrågasätter hela det byråkratiska systemet har misslyckats.[33] På samma sätt har Lius försök att hålla den interbyråkratiska striden under strikt kontroll av de interna partiregler som utformats av byråkratin inte alls lyckats. Oberoende massaktioner och oberoende kritiskt tänkande har vuxit fram bland den upproriska ungdomen såväl som bland de upproriska arbetarna. De revolutionära marxisternas uppgift är att tydligt visa det kinesiska proletariatet en väg ut ur den politiska *återvändsgränden* och krisen, genom att framträda som ett alternativt ledarskap till båda de stridande fraktionerna genom att förena revolutionära *rödgardister* med de upproriska arbetande massor på den politiska revolutionens plattform,

---

[32] Se Kantons *Yanan Huoqi*, av den 5 oktober 1967.

[33] Det maoistiska ledarskapet har öppet börjat anklaga rödgardisterna, särskilt de i Peking, för att angripa inkomstskillnader, och förklara de ”borgerliga” avvikelserna hos ”högeranhängarna” med höga inkomster (*Gan Jinzhao*, 15 oktober 1967, rapporterar om en diskussion mellan Zhou Enlai och fraktioner inom bland rödgardisterna i Peking, vilka fördöms som ”anarkister” och ”ultravänster”). Uppenbarligen har ”borgerlig restauration” och ”högerism” för maoisterna ingenting att göra varken med inkomst eller med kapital: Allt är en fråga om rena idéer, dvs. att inte erkänna 100-procentig underkastelse under ”Maos tänkande”! Det måste noteras att den konsekventa kampanj som förts mot materiella incitament är en annan viktig ideologisk skillnad mellan maoismen och den ”klassiska” stalinismen, även om teorin om materiella incitament tillskrivs Liu och inte Stalin. Han Suyin understryker denna skillnad i en nyligen utgiven bok, *Kina år 2001*, som är en försvarsskrift för Mao och ”kulturrevolutionen”, och ställer Maos kamp mot sina motståndare genom ”massmobiliseringar” mot Stalins kamp genom massutrensningar, fysiska repressalier och fullständig byråkratisering av stats- och partiapparaten.

plattformen för upprättandet av proletär demokrati, där makten utövas av sovjeter bestående av arbetare, fattigbönder, soldater och studenter.

Lästips

Munthe-Kaas och Gittings: Maos kulturrevolution (1969)

Livio Maitan: Rapport om kulturrevolutionen i Kina och Resolution om "kulturrevolutionen" (1969)

Maurice Meisner: Maos Kina och efteråt (1999) och Mao Zedong – Ett politiskt och intellektuellt porträtt (2007)

Stuart Schram: Mao Tse-tungs tänkande (särskilt avsnittet ”Kulturrevolutionens ideologi”)

Philip Short: Mao och kulturrevolutionen (1999)